

mogoče kar takoj stisniti pločevinko v tenek list. Kočo na Prehodavcih že nekaj desetletij oskrbuje Trentar **Alojz Kravanja** s svojimi konji. 1400 višinskih metrov morajo štirinožni nosači nositi v goro živila, zaboje s pijačami in jeklenke s plinom. Tovor vsakega konja natančno steh-tajo, 110 do 120 kilogramov naložijo vsakemu štirinožnemu nosaču in navsezgodaj zjutraj, ko je še čisto temno, se začne vzpon.

Dve pristopni poti vodita iz Trente do Koče na Prehodavcih na višini 2050 metrov: daljša, lažja pot prek planine Lepoč, po kateri gredo to-vorni konji, in krajša, bolj strma pot prek Zadnjice. Na višini 1632 metrov se na sedlu Čez dol obe poti združita.

Koča na Prehodavcih ima izredno lego, okoli nje pa so kljub takšni višini prelepe trate. Številne redke rastline, kot na primer Triglavski encian (*Gentiana terglouensis*) navdušujejo ljubitelje rož.

Ob vznožju koče je prvo triglavsko jezero (Jezero pod Vršacem), ki je pogosto vse poletje pod ledom. Zadaj se vzpenja mogočna skalnata stena Poprovca, ki kaže razkošne skalnate gube in se zdi, kot da bi kamnite mase pregneti

in zmleli skozi stroj za mletje mesa. Razgled izpred koče skorajda ustreza panorami, ki jo občudujemo z vrha kakšne gore. Poleg Kanjavca štrli iz panorame vrh kralja Triglava, vrhovi Razorja, Prisojnika, Jalovca in Lepega špičja pa zaključujejo veličastno panoramo.

Tudi do drugega triglavskega jezera, Rjave mlake, je mogoče izpred koče priti v kratkem času, v njegovem modrem vodovju pa se ogleduje skalnata stena Velike Zelnarice. Četudi bi načrtovali le enodnevno turo do Koče na Prehodavcih, ne bi smeli zamuditi obiska na velikanskem skalnatem ledeniku s kraškimi oblikami, ki so komaj deset minut daleč od koče ob poti v dolino sedmerih jezer. V razpokah in luknjah, ki so nastale zaradi delovanja padavin na apnenec skalnate gmote, so se že naselile nekatere značilne alpske rože, katerih vijoličasti cvetovi atraktivno poganjajo iz bele apnenčaste kamnine.

Še lepše je v koči prenočiti — če ne zaradi drugega že zaradi nepozabnih sončnih zahodov, naslednji dan pa se podati na prečenje grebena Lepega špičja, za kar potrebujemo kakšni dve uri in pol.

PRVENSTVENA SMER V SEVERNI STENI PRIŠNE GLAVE V MOŽNICI

LEDENE ROŽE

MIHA KAJZELJ

Po razdrapanem melišču se z Mihom počasi dvigava proti steni. Skale, po katerih se spotikava, so sveže odlomljene - v steni sva za novo leto videla ogromen rumen odlom. Stena se vztrajno otresa svoje odvečne teže. Letošnja zima je tako borna, da melišča v trentarskem koncu gledajo izpod tenke snežne odeje, ki je pred novim letom hotela napovedati zares pravo zimo. Stene so bile zametane s snegom kot že dolgo ne. Za novo leto, ko sva z Mihom prvič poskusila, je bila celo Prišna glava, ki ima zelo strmo steno, na policah zasnežena. Najina vizija o direktissimi v markantnem trikotniku njene severne stene se je končala malo pod gredino na luski, primrzjeni v travo.

PRVI POSKUS

Raztežaj do tega mesta sem plezal debelo uro. Krušljiva plošča, v katero sem zabil dva dobra jeseničana, me je privedla pod velik previs brez razpoke, ko je bil ves preperel in lišajast. Zmogel sem ga s specialčkom, ki sem ga zabil med odpočene kamenčke v previsu. Vanj sem obesil lestvico in se potegnil višje. Nad previsom je sledila zaledenela poklina, v katero sem s težavo zabijal sumljive kline v razdalji pol metra,

ker si nobenega nisem upal obremeniti s celo težo. Poka je proti koncu postala še slepa, bila pa je edina razčlemba sredi plošč. Prisiljen sem bil zavrtati svedrovec. Iz njega sem se spustil nazaj dol in izbil nekaj klinov, saj mi jih je že zmanjkovalo. Od svedrovca naprej sem nato splezal prosto in kmalu dosegel mesto, kjer sem moral zaradi prevelikega trenja vrvi zaključiti raztežaj.

Za lusko je tičal primrzljen kamen, okoli katerega sem naredil varovališče. Začelo se je že mračiti. Izčrpan sem Miha zaklical, da bo bivak pri meni nemogoč; enako mi je on zatrdil za spodnje stojišče pod previsom.

Miha je požimarił do mene in spotoma izbil kline. Odločila sva se, da obrneva. Spustil sem ga nazaj dol v mračno globino, dokler ni rekel, da je na stebričku. Še sam sem se ves pre-mražem ob vrvi spustil navzdol in Miha me je iz previsa potegnil k sebi. Vrvi sva potegnili dol in se nato odločila, da se v temi ne bova spuščala ob vrvi.

Toda sklenila sva, da vseeno poskusiva bivakirati na stebričku. Miha je zavrtal svedrovec, na katerega sva se oba privezala, on pa je iz stebrička čez zajedo razpel visečo mrežo. Sam sem na njegovi drugi strani v sneg skopal polico. Ko sva ugotovila, da bova tu lahko čisto ugodno prenočila, nama je postalo kar malo

žal, da sva se že odločila. Ker pa sva vrvi že potegnili dol, sva vedela, da se naslednji dan nikomur ne bi ljubilo ponovno plezati raztežaja, ki sem ga zlezal pred mrakom.

Po večerji sva se potopila vsak v svojo toplo spalno vrečo, iz katere je tako prijetno opazovati mrzle zvezde in temne obrise gorske narave. Vsak se je zatopil v svoje misli, oba pa sva vedela, da se bova vrnila in smer splezala do konca. Po svoje nama je bilo lepo pri srcu, da nama novega leta ne bo treba preživeti v steni, ampak med ljudmi.

Naslednje jutro sva se ob vrvi spustila do vznožja.

VELIKA AVANTURA

Spet sva v Moznici. Februar je in dan je že občutno daljši. Spet sva z bolho skoraj štiri ure poskakovala po zavitih cestah od Ljubljane do Moznice. Vreme je stabilno in dokaj toplo. Zdi se, da je vsa narava obstala v enoličnosti sončnih zimskih dni brez oblaka. Občutek, da mogoče ne bo nikoli več snežilo, me sicer pušča nemirnega, ker so zime brez snega neskončno puste, vendar nama te razmere zelo ustrezajo za najin načrt. Počasi stopava po dolini navzgor vsak s svojim tovorom in se poskušava čimmanj utrujati, ker veva, da bo šlo v naslednjih dneh zares. Noč je zvezdnata, a temna, nad nama visijo stene okoli Moznice in ustvarjajo tesnoben občutek pred veliko avanturo. Najine stare stopinje so v zamrznjenem snegu še vedno vidne, čeprav prekrite s sledovi divjadi. Molčiva, le sem in tja kdo prekolne kamenje, ki se brez pravila prevrača pod nogami: melišče je skoraj brez snega. Naenkrat se skala, na katero sem stopil, prevrne in njen oster rob me zadene v golen. Hudo zaboli in na kosti v trenutku zraste debela bula. Ko bolečina popusti, se pač z bulo vred odpravim naprej. Na srečo ni nič zlomljeno. Ko se dvigneva iz zavetnega ruševja, zapiha močan zahodnik, ki priča o tem, da se nekje daleč stran dogajajo vremenske spremembe.

Ko prideva pod steno, ugotoviva, da je snežni zatrep, ki sva si ga zadnjič ogledala kot dobro mesto za bivač, preprosto izginil. Zadovoljiti se morava s travnatim grebenom, na katerem raste nekaj mogočnih macesnov. Miha se stlači med korenine dveh macesnov, jaz pa si na grebenu sezidam ogrado iz kamnov, ki me bo varovala pred vetrom. Takšni majhni zidarski podvigi so me vedno veselili in pogosto sem občudoval mesta za bivake, ki so si jih alpinisti naredili po naših stenah. Koliko truda in perfekcije za eno noč!

Zbuidava se malo neprespana, ker je veter celo noč zavijal čez greben. Danes bom naprej plezal jaz, ker težave poznam že od prejš-

Ledene rože, prvenstvena smer

njikrat. S sabo imava precej manj hrane; zadnjič sva v steno vlekla cele vreče klobas in konzerv. Miha je tokrat dodobra zmanjšal najino zalogo. Komaj sem ga prepričal še za eno ribjo konzervo. Zato sva precej lažja in plezarija nama steče zelo hitro, ker tudi Miha žimari hitreje kot zadnjič.

Še pred poldnem začnem nabijati svoj ljubi previs in pokaže se, da se je od novega leta do tega dne stena »posušila« - v pokah ni več ledu in klini gredo zato precej laže v poč. Pod gredino me preseneti še eno izredno kočljivo mesto brez varovanja, kjer se iz kritičnega položaja rešim z lednim kladivom, ki ga zabijem v šop zamrznjene trave. Na gredini se ogibam snega kot mačka vrele kaše. Stegujem se s skale na skalo, ker se mi za en raztežaj ne ljubi preobuti v gorske čevlje.

PAST

Nad gredino se stena postavi močno pokonci in spoprime se z rumenim kotom, ki sem ga gledal že iz doline. Čez šestdeset metrov ga zapre tolsta streha, ki narekuje umik iz kota desno na raz. Po dvajsetih metrih atletskega plezanja v razkoraku mi ta prehod omogočijo zaporedne razčlembice, ki čez ploščo peljejo ven na raz. Tam sledi napeto plezanje brez varovanja in kmalu mi postane jasno, da sem se zapezal. Postane me strah, ker bom moral vse to težavno plezanje opraviti tudi nazaj, hkrati pa sem jezen sam nase, ker sem prav po začetniško padel v past. Ves čas sem v podza-

vesti vedel, da grem narobe, ampak sem kljub temu rinil naprej.

Na svoje presenečenje pa v pokici na razu najdem zabiti profilni klin z vponko. Zabiti je samo nekaj centimetrov in čisto zveržen. Najbrž se je sem zaplezal nekdo iz Klica divjine in tukaj bil nečloveški boj - mogoče v kakšni poletni nevihti. Zraven zabijem še svoj klin in se na njegovo vponko spustim nazaj v kot. Deset metrov višje najdem boljši, a izredno krušljiv prehod ven na raz in raztežaj v mraku končam z odličnim stojiščem na dveh prečnih klinih, ki pomenita dober začetek za naslednji dan. Z Mihom se ob fiksirani vrvi spustiva na gredino, kjer bova prespala.

BIVAK NA POLICI, SKOPANI V SNEG

Ideja o spanju se zdi malo smešna, ker je vse skupaj zelo strmo in nikjer nobene police. Poskuša v v sneg skopati polico, vendar je povsod preplitev. Navezana na drugo od obeh vrvi vsak po svoje lezeva po gredini sem in tja in išče ugodno mesto za kopanje. V temi ne vidiva globočin pod seboj in se počutiva še kar varno. Odkar je Miha z Maretom splezal Direktno na Črni graben v Triglavu, se po snežnih vesinah sprehaja brez strahu, pa še to samo z lednim kladivom.

Nekje daleč na levi izjavi, da je našel malo položnejše mesto, primerno za kopanje. Po eni uri kopanja res nastane dolga snežna polica, na katero položiva armafleksi. V skalo zavrtava svedrovec in se priveževa nanj, da se ponoči ne bi kdo v spalni vreči odpeljal v dolino. Za večerjo skuha riž s tunami in potem še dolgo topiva sneg. Po dnevnih naporih sva hudo potrebna tekočine, pripraviva pa jo tudi za naslednji dan. Miha se hudoje nad umazanim snegom, ki pušča usedlino iz peska in trav, jaz pa vsako posodo pohlepno popijem do zadnjega požirka, *ker sem preveč žejen, da bi me motile te malenkosti*. Kuhalnik dela zelo počasi in v spalne vreče se zavlečeva šele ob enajstih. Severnica nad Snežnimi vrhovi nama kaže, da sva res v severni steni.

ZAHODNI JULIJCI V DALJAVI

Jutro začnem z banalnim vprašanjem: »Mi daš malo jekoderma za prste?« Po nasilnem zvoku budilke je namreč bolečina za nohti prvo, kar začutim. Miha noče verjeti, da je že konec uživanja v topli spalni vreči in ga moram še enkrat dregniti. Ves razočaran nad kruto realnostjo si natakne očala in se zazre v mrak zgodnjega jutra. Z vročo kavo počasi poženeva telesi v gibanje. Miha žveči svoj »ptičji futr« - kosmiče z mlekom, jaz pa grizljam kruh s sirom. Medtem se rodi nov dan. Hladen vetrč zapiha čez gredino. Danes je na vrsti za plezanje Miha. Hitro nabaševa nahrbtnik in transportno

vrečo in požimariva na včerajšnje zadnje stojišče. Miha se opremi z vso kovačijo in začne plezati. Imel je slabo noč in pleza malo raztreseno, vendar vztrajno napreduje. Z vzdihom zleze težak odstavek v odprti strmi skali in me kmalu pokliče k sebi. Požimarim za njim do stojišča in se zagledam v steno nad nama.

Odprte plošče so presekanke z redkimi travami in previsi, daleč zgoraj pa se slutijo oprijemljivejše razčlemba, do katerih bo treba izsiliti prehod skozi strehe. Miha začne v levo, zabije slab klin in ugotovi, da tu ne bo šlo. Klin z roko potegne ven in se vrne na stojišče. Vzdihne in poskusi desno navzgor. Zabije slab klin in nad njim še specialčka. Vanj vpne lestvico in stopi vanjo. Ko pa se hoče dvigniti, se specialček premakne. Hitro ga razbremeni in zleze nazaj dol.

Kriza. Že pol ure se ni odlepil od stojišča. Začnem ga priganjati, vendar se hitro zavem, da bom tako še poslabšal položaj. Miha se končno zbere in zleze čez težavno mesto.

Še nekaj gladkih prehodov z zelo slabim varovanjem - in končno me pokliče k sebi. Sledijo lepši raztežaji po počeh, čez previse in po kotih, kjer nama steče precej hitreje. Miha se očitno razpleza. Medtem ko ga varujem, opazujem kavke, ki se spretavajo ob robu stene, zdaj pa so zagledale dva tujka, ki počasi gomazita proti vršnim previsom njihovega kraljestva. Na drugi strani se nad mrzlim dnom Možnice dviga mogočno obzidje južne stene Jerebice, ki se kopa v žarkih že toplega febrarskega sonca. Z višino pa se v ozadju pokažejo tudi vrhovi Zahodnih Julijcev. Res lep je ta konec Slovenije!

BIVAK NA ZAGOZDENIH BALVANIH

Miha nekje nad mano izjavlja, da je plezanje tam gori prav lepo in cele raztežaje pleza na zatiče in metulje. Ko Jerebica in Mangart postaneta rdeča v večerni svetlobi, se znajdeva pod vršnimi strehami. Stena je globoko v notranjost razklana s kamni, ki jim ne vidiš dna. Človek se tu počuti varnejšega. Lahko se spravi v kamin in se skrrije pred globino, ki že dva dni narašča pod nama.

Miha v mraku spleza v votlino na vrhu kamina in naredi stojišče na zagozdenih balvanih. Skleneva, da bova tu prenočila, sicer pa nama ne preostaja nič drugega.

Bleda rdečica kmalu izgine s Snežnih vrhov, ki so edino, kar še vidiva iz kamina. Namestiva se na balvanih in s kamni izravnava njihovo površino. V eno od vdolbin položim fotoaparata, ki tako služi kot izravnalna masa, če že za slikanje ni. Vedno znova ugotavljam, da se pri težki plezariji ne da slikati. Nikomur ne bova mogla pokazati, kje sva plezala. Mogoče pa je tudi prav tako. Takšna so pač dejanja v alpinizmu:

enkratna, neponovljiva in brez gledalcev. Pomnijo jih samo njihovi arterji.

Spustim se en raztežaj nižje, kjer na snežni polici v vrečko naložim sneg za kuhanje. Požimarim nazaj v luknjo in Miha zakuha prvo posodo tekočine. Popolnoma sva sproščena, ker veva, da so glavne težave za nama. Celo razposajena sva. Čepiva na balvanu in se baševa z vsem, kar pride pod roke. Zagrizem v debelo klobaso, Miha pa se masti z majoneznimi kruhki. V luknji ni mraza, ker večerni veter vleče bolj zunaj okoli razov; po kaminu se dviga le rahel vzgornik. Veselo se pogovarjava o vsakdanjih neumnostih, kot da ne bi bila petsto metrov nad tlemi v neudobni, nemarni luknji.

Po obilni večerji si lena začneva urejati spanje. Miha v strop zavrta svedrovec in razpne visečo mrežo. Današnje plezarijo je opravil zelo dobro in zasluži si mirno spanje. Jaz si na balvan poveznem nekaj mehkih oblek, njegova velikost pa zadošča le za pol telesa, zato noge obesim v vrhne zanke. Sveča ugasne, Miha se skobaca v mrežo in zaželiva si lahko noč.

ORLOVO GNEZDO

Zjutraj se zelo dolgo obirava in med zajtrkom v kaminu zagledam veliko opuščeno gnezdo, ki ga je obsijala jutranja svetloba. Ali je to zatočišče enega od zadnjih orlov, ki še letajo po teh koncih? Tega ne vem, sem pa vesel, da ga ne bova zmotila.

Ves trd in neokreten začnem plezati krušljivo

skalo iz luknje in kmalu sem v ogromnem kaminu, ki ga z glavno steno tvori gigantska stometrsko luska. Smer Klic divjine pride nanjo z druge strani in na luski se ji priključiva. Sledi še nekaj lažjih raztežajev po razu proti vrhu Prišne glave in obsije me sonce.

V trenutku katarze zagledam Miho, ki na spodnjem stojišču apatično izbija kline. Njegovi gibi izražajo obnemoglo jezo nad mojimi res premočno zabitimi klini. Na vršno snežno kopico zleze kar brez derez, jaz pa ga skrivaj varujem okoli pasu. Čez potegne še mene in ko pridem na vrh, ga zagledam, kako koraca po travah navzdol proti Bovcu. Ker sva še navezana, za sabo vleče tudi mene. Zakličem mu, naj se ustavi, saj sva vendar na vrhu. Kot v transu se obrne in me počaka.

Šele tedaj se zave, da sva pravzaprav že ven, da je nevarnosti konec in da se lahko ustaviva. Napetost popusti, spogledava se, se zasmejiva in si pristrčno seževa v roke. Tolčeva se po rama in se veseliva. Ves svet je najin. Rombonski podi se v soncu odpirajo na jug, kjer se v dolini sveti Soča. Razposajeno si ponujava ostanke hrane in Miha mi vrže konzervo rib, ki sem jo izsilil pri odhodu. Pri tem se pomenljivo reži.

Pobereva se navzdol čez pode proti Čukli in naprej v Bovec.

Miha Kajzelj - Miha Vreča (oba AK Vertikalca)
11.-13. 2. 1993, 7+, A2+/7-, A1, 700 m, 25h

TIBET JE ZDAJ KITAJSKI, PREBIVALCI SE IZSELJUJEJO

TIBETANCI V NEPALU

MARJAN CENCEN

V etnično pisani deželi, kot je Nepal, zaradi mnogih naravnih pogojev in vse bolj mešane populacije, ki je posledica preseljevanja ljudi iz gorskih pokrajin v Katmandujsko dolino, pogosto izgubimo pravi občutek, kdo so vsi tisti ljudje, ki nas prijazno pozdravljajo iz »namaste« in so karseda gostoljubni.

Znano je, da pokrajine med himalajskimi vrhovi in doline severno od njih poseljujejo pretežno prebivalci tibetansko-burmanskega izvora, ki so se tja priseljevali v različnih zgodovinskih obdobjih. Med najznačilnejšimi »staroselci«, ki predstavljajo samostojno etnično skupino, so Gurungi, ki so severni del osrednjega Nepala začeli poseljevati v 15. stoletju. V podobno etnično skupino sodijo tudi Šerpe, ki jih predstavljajo starejši priseljenci v pokrajini Kumbu v okolici Mt. Everesta. Ves čas pa so tja prihajali novi priseljenci iz Tibeta, zato je težko postaviti natančno ločnico, kdo je Šerpa in kdo Tibeta-

nec. V podobnih dilemah se znajdemo pri prebivalcih Mananga severno od Anapurne, saj gre večinoma za stalen proces doseljevanja. Pri tem so novi priseljenci največkrat prevzeli navade staroselcev, ker so to zahtevali predvsem življenjski pogoji.

Pomembna ločnica priseljevanja je dokončna kitajska zasedba Tibeta leta 1959, ko Nepal ni mogel več brez posebnih ukrepov sprejeti nenadne množice novih ljudi. V tem času je emigriralo v Nepal in Indijo kakih 60.000 Tibetancev, ki so posebno za nepalske himalajske doline postali velik problem. Območja Kumbuja, Mananga in nekaterih drugih obmejnih pokrajin so glede na preživetvene možnosti postala preobremenjena, saj so te doline živele največ od trgovine in manj od kmetijstva. Problem preskrbe od zunaj je bil zaradi slabih prometnih zvez nerešljiv. V Kumbuju je, na primer, nenadoma bilo dvakrat več Tibetancev kot domačih Šerp (4000 proti 2000). Enostavna